

Ús social i percepció de les platges a la regió metropolitana de Barcelona¹

Françoise Breton, Alfons Marquès i Jaume Clapés

Departament de Geografia. Universitat Autònoma de Barcelona.
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Resum

Les platges constitueixen espais vulnerables i alhora molt preuats per al lleure d'una gran part de la població, especialment en el cas de la regió metropolitana de Barcelona. Existeix, però, un gran desconeixement en relació amb qui freqüenta aquestes platges, el com i el perquè es dona aquesta freqüentació. Amb vista a orientar millor la gestió d'aquells espais, és necessari conèixer també la percepció i les expectatives que en tenen els usuaris. La metodologia utilitzada en aquest estudi ens ha permès analitzar la tipologia d'usuaris, la tipologia d'usos, les potencialitats de la platja, la percepció dels serveis i equipaments, i ens ha permès fer una valoració de la percepció de diferents aspectes ambientals de la platja. En conclusió, es fan paleses les contradiccions existents entre un espai, la vulnerabilitat del qual la gent no percep, i un recurs de lleure socialment necessari. Els problemes prioritaris són encara d'ordre urbanístic i mediambiental, no tant de l'espai-platja per si mateix, sinó del territori metropolità i regional global, del qual les platges en formen part.

Resumen. *Uso social y percepción de las playas en la región metropolitana de Barcelona*

Las playas constituyen unos espacios vulnerables y a la vez muy preciados para el ocio de una gran parte de la población, especialmente en el caso de la región metropolitana de Barcelona. Existe, sin embargo, un gran desconocimiento sobre quién frecuenta las playas, el cómo y el porqué de esa frecuentación. De cara a orientar mejor la gestión de esos espacios, es necesario conocer también la percepción y las expectativas que los usuarios tienen de ellos. La metodología utilizada en este estudio nos ha permitido analizar la tipología de los usuarios, la tipología de los usos, las potencialidades de la playa, la percepción de los servicios y equipamientos, y hacer una valoración de la percepción de diferentes aspectos ambientales de la playa. En conclusión, destacan las contradicciones existentes entre un espacio, cuya vulnerabilidad no es percibida por la gente, y un recurso de ocio socialmente necesario. Los problemas prioritarios son aún de orden urbanístico y medioambientales, no tanto del espacio-playa en sí mismo, sino del territorio metropolitano y regional global, en el cual las playas están integradas.

1. Entenem per regió metropolitana el territori format per les comarques del Barcelonès, del Baix Llobregat, del Garraf, del Maresme, del Vallès Occidental, del Vallès Oriental i de l'Alt Penedès. Es tracta d'un territori molt més ampli que el dels vint-i-set municipis integrats en la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Resumé. *Utilisation sociale et perception des plages dans la Région métropolitaine de Barcelone*

Les plages constituent des espaces vulnérables et, à la fois, très appréciés pour les loisirs d'une grande partie de la population, spécialement dans le cas de la région métropolitaine de Barcelone. Nous ignorons cependant qui fréquente ces plages, comment et pourquoi elles sont fréquentées. Afin de mieux orienter la gestion de ces espaces, il est nécessaire de savoir comment les usagers perçoivent les plages et ce qu'ils en attendent. La méthodologie utilisée au cours de cette étude a permis d'analyser la typologie des usagers et des usages, les potentialités des plages, la perception des différents services et équipements existants, et de faire une valoration de la perception des plages en relation à l'environnement. Pour conclure, on souligne les contradictions existantes entre un espace, dont la vulnérabilité n'est pas perçue par les usagers, et une ressource de loisir socialement nécessaire. Les problèmes prioritaires sont encore d'ordre urbanistique et environnemental. Ils ne relèvent pas seulement de l'espace de plage, mais surtout du territoire métropolitain et régional, et de l'intégration des plages dans cet ensemble.

Abstract. *The general public's use and perception of beaches in the Barcelona Metropolitan Region*

Beaches are both vulnerable areas and, at the same time, highly appreciated leisure areas used by the majority of the population, and in particular, of the population of the Barcelona Metropolitan Region. However, little information exists on the users on the beaches, on the use made of them, and the reasons for it. With a new to their better management, it is also necessary to understand the users' perception and expectations. The methodology applied in this study has made it possible to analyse the characteristics of users' perception of the services and facilities provided and to evaluate the perception of various environmental aspects of the beaches. The conclusion reached is that there are obvious contradictions in such areas, because while constituting a socially necessary leisure resource, are at the same time unaware of their vulnerability. The priority problems are still urbanistic or environmental, but not related to the beach area as such, but rather to the Metropolitan Area of the region as a whole, in which the beaches are included.

Sumari

Introducció

Els antecedents

Una nova concepció de l'espai-platja: la platja com a recurs natural i de lleure relacionada amb la xarxa global d'espais lliures metropolitans

L'anàlisi de quatre platges metropolitanes: Mataró, Badalona, Castelldefels i Sitges

Conclusions

Bibliografia

Introducció

El litoral és, probablement, una de les àrees més problemàtiques i que requereix una atenció més urgent en el nostre territori. Es tracta d'una franja molt estreta, que, atesa la seva varietat de recursos, gaudeix d'avantatges per acollir una gran varietat d'usos, i que és, al mateix temps, ecològicament i morfològicament fràgil.

Es calcula que a Catalunya hi ha 3.285 hectàrees de platges, és a dir, tan sols el 0,1% de la superfície catalana. Es tracta d'una àrea que cada dia de cap de setmana de temporada alta és utilitzada per un milió i mig de persones, l'equivalent al 40% de la població resident als municipis litorals. Aquesta freqüentació és encara més accentuada a les platges de la regió metropolitana de Barcelona, fet que planteja un repte a l'administració per a la planificació i gestió d'aquest espai singular. És, per tant, obvi que ha d'avaluar-se la freqüentació de les platges, tant en el nivell quantitatiu com en el qualitatiu, i la percepció que els usuaris tenen d'aquells espais, per calibrar-ne millor la demanda social. Amb aquests objectius es realitzà, a l'Institut d'Estudis Metropolitans, l'estudi de geografia aplicada sobre «la utilització i la percepció de les platges a la província de Barcelona»².

Els antecedents

Pel que fa a la freqüentació de les platges, des dels anys setanta, s'han desenvolupat en geografia, especialment en el món anglosaxó, unes línies d'estudis adreçats a la demanda d'espais adequats i d'infraestructures per a usos recreacionals (Dainte, 1966; Coppock, Duffield i Sewell, 1974; Mitchell, 1979; Stankey, 1983). La majoria d'aquests treballs han estat realitzats en espais de lleure concrets i examinen l'ús recreacional que s'hi dona en relació amb la vulnerabilitat d'aquells espais. Caldria aquí distingir dos tipus d'enfocament: el primer, està més orientat vers una avaluació de la vulnerabilitat ambiental de certs espais sotmesos a freqüentació. Com a exemple, es poden citar els treballs de Michael Chubb, Richard Knopf o David Lime sobre els rius (Chubb i Bauman, 1977; Lime i Field, 1981; Knopf i Lime, 1984). Més recentment, a Suïssa i a Alemanya, s'han produït molts estudis relacionats amb els impactes provocats per la pràctica de determinats esports en àrees de muntanya (Campillo, 1992). La majoria d'aquests treballs plantegen la hipòtesi que existeix un llindar de capacitat de càrrega o *carrying capacity*, més enllà del qual el nombre d'usuaris, o els impactes relacionats amb l'ús, no serien compatibles amb la sostenibilitat dels recursos en determinats espais (Brotherton, 1973). Aquest concepte ha estat aplicat també a fenòmens que es donen a nivell regional; Douglas Pearce l'utilitza per a avaluar el llindar de capacitat turística del litoral (Pearce, 1986).

El segon enfocament s'interessa més per l'anàlisi de la freqüentació existent i per la tipologia d'usuaris i d'usos que es dona en espais específics. La majoria d'aquests estudis estan fets en parcs naturals o reserves (Smith i Smale,

2. Aquest estudi ha estat encarregat per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana i la Diputació de Barcelona i és la primera fase d'un projecte més ampli que es titula *Áreas verdes y necesidades de ocio en la Región Metropolitana de Barcelona*, inscrit en el programa «Ecología Urbana» del MAB-UNESCO. Es realitzà entre el juny de 1992 i el febrer de 1993, sota la direcció de la Dra. Françoise Breton, professora del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

1980; Thomatis, Victor i Patin, 1992), o fins i tot en parcs urbans (Mitchell i Lovingood, 1976). Aquests estudis estan més relacionats, d'una banda, amb la geografia de la percepció, per conèixer millor el que la gent sent o com percep la gent els diferents elements d'un medi determinat (White, 1978) i també amb les teories del comportament ambiental. En aquest cas, es tracta d'entendre el comportament dels visitants per poder modificar-ne els aspectes negatius, amb l'objectiu d'una millor adaptabilitat de la freqüentació a les condicions del medi (Hecock, 1970; Stankey, 1973; Jackson, 1986) o fins i tot per a poder avaluar la capacitat de participació de la gent en la gestió d'un espai determinat (Fesenmaier i Lieber, 1985; Burgess, Harrison i Limb, 1988-1989).

En aquest panorama general, sorprenentment, s'han dedicat molt pocs esforços a explorar les relacions existents entre platja i usuaris. Hem de cercar els pocs treballs que existeixen en aquesta línia a la geografia anglosaxona (Jackson, 1986; Smith, 1991). Richard Hecock (Hecock, 1970) és un dels primers que ha estudiat les formes d'utilització de les platges. Spaulding s'interessa pels factors que determinen la utilització d'aquests espais (Spaulding, 1973). Ens han estat especialment d'utilitat, en aquest sentit, els estudis de Charles Heatwole i Niels West, que estudien els diferents factors que influeixen en l'ús de les platges de Nova York (Heatwole i West, 1980 (1); 1980 (2); West i Heatwole, 1979). Aquests autors s'interessen pels *hinterlands* de les platges i fan propostes de millora en els sistemes de transports públics per augmentar-ne la freqüentació, sobretot entre les categories socials més desfavorides. Cal indicar també una obra col·lectiva recentment publicada a Holanda. Es tracta de l'obra editada per Paolo Fabbri, *Recreational uses of Coastal Areas* (Fabbri, 1990). Expressa l'interès que es perfila cada cop més des dels vuitanta, pels espais de platja i de litoral en general. Vegeu especialment l'article de Stephen Cofer-Shabica i altres (Cofer-Shabica, Snow i Noe, 1990).

A partir de la dècada dels vuitanta, s'observa que arriba a Catalunya la preocupació per la demanda d'espais per al lleure. Està estretament relacionada amb el revifament de l'interès de l'administració per la planificació i la gestió dels espais naturals, especialment dels parcs naturals que es creen a Catalunya, principalment durant aquest període. Existeix també una preocupació per l'ordenació del territori en general i el lloc que han d'ocupar els espais de lleure en aquesta ordenació (García-Álvarez, 1981; Carceller, 1982; etc.). Hi ha hagut també, durant aquests anys, un interès cada cop més important per la geografia de la percepció, que s'ha introduït a casa nostra a partir d'una sèrie de treballs, els uns més generals sobre percepció del medi i comportament (Capel, 1973), els altres més específics de medis concrets, en el camp de la percepció del medi urbà (Capel, 1975) o sobre la percepció del paisatge en general (Nogué, 1985). Comencen tot just a aparèixer estudis sobre la freqüentació d'espais naturals (Unidad de Estadística Aplicada, s.d.; Gordi, 1992), on no s'acaben de reflectir les preocupacions per la percepció que l'usuari té d'aquests espais ni les relacions amb el seu comportament social en aquests espais. Per altra banda, en aquests tipus d'estudi, segueix havent-hi una discriminació envers els espais de platja.

El nostre estudi s'inscriu dins una línia nova, no solament perquè tracta de platges, sinó també perquè s'interessa per un conjunt d'aspectes relacionats amb l'ús social d'aquestes. Així, l'estudi de la freqüentació s'aborda en termes qualitatius, intentant definir uns perfils de visitants i dels usos en funció de cada zona de platja, apropant-nos a la percepció i a les expectatives que els usuaris tenen respecte a la platja i al seu entorn, relacionant aquestes expectatives amb el grau de vulnerabilitat dels espais i cercant, alhora, possibles vies de participació ciutadana.

Tot i l'interès d'aquests enfocaments, no els podem recollir tots en aquest article. Així, la crítica de la noció de capacitat de càrrega, per exemple, no es tocarà aquí. En canvi, l'estudi proposa una nova concepció de l'espai-platja, concepció que expliquem en l'apartat següent.

Una nova concepció de l'espai-platja: la platja com a recurs natural i de lleure relacionada amb la xarxa global d'espais lliures metropolitans

Fins ara, els pocs treballs que s'han realitzat sobre les platges al nostre país (Alemany, 1984) han considerat la platja com un espai «singular» que presentava prou entitat per poder-ne fer un objecte d'estudi, i han aïllat, així, aquests espais dels contextos municipals o regionals en els quals estaven inserits. Alguns d'aquests estudis, generalment informes no publicats o «literatura grisa» (vegeu com a exemple Arellano, 1989), no són més que simples inventaris descriptius dels límits, accessos o equipaments de les platges d'un determinat àmbit territorial, que queden com a fotografia d'una platja en un moment concret, sense tenir en compte que són aspectes que solen variar molt amb el temps.

L'estudi de Joan Alemany és força més interessant ja que és el primer que es planteja la recollida de dades de freqüentació a les nostres platges. Aquest estudi utilitza tècniques de comptatges; així les seves limitacions es troben, precisament, en el fet que les dades són estrictament quantitatives. Sabem el nombre de persones que ocupen les platges en un dia de màxima afluència de temporada alta, la dispersió dels usuaris que es dona a la platja en relació amb la presència de determinats serveis, amb la proximitat de l'aigua, etc., però, seguim sense conèixer qui són aquests usuaris, d'on vénen, com utilitzen la platja, etc. El treball de Cantallops (1972) incorpora una idea d'ordenació de l'espai de platja en el context de la comarca barcelonina. L'autor planteja una sèrie d'hipòtesis raonades sobre la procedència dels usuaris, els mitjans de transport que utilitzen, etc., amb l'objectiu de proposar un planejament aplicat, no tant a les platges, sinó al seu entorn. Per posar un exemple, s'interessa tant per les normes urbanístiques que s'haurien d'aplicar com per la distribució i els tipus d'habitatge en relació amb el tipus d'usuaris de les platges, o per l'espai d'aparcament que s'hi ha de preveure.

Les nostres reflexions sobre el paper de les platges a l'àrea metropolitana de Barcelona ens porten a fer uns plantejaments que es desmarquen clarament dels estudis fets anteriorment i que voldríem explicar breument. La nostra hipòtesi principal és que les platges metropolitanes són un recurs a la

vegada natural i de lleure per a la majoria de la població de la mateixa conurbació metropolitana, que sol viure en aglomeracions bastant faltades d'espais oberts de qualitat pel que fa a aspectes ecològics, paisatgístics i d'esbarjo. A partir d'aquesta idea, ens hem interessat pel paper de les platges en el context d'una xarxa d'espais lliures, *open spaces*, en el conjunt de l'àrea metropolitana³, i hem considerat tots els espais que poden formar part d'una xarxa verda (espais que en aquest moment ben sovint no tenen res de «verd», ja que són més aviat «ferides» del territori, espais intersticials en una trama urbana massa sovint degradada). Cal, doncs, tenir en compte aquesta nova concepció de l'espai-platja. Aquesta perspectiva ha influït la filosofia del treball i, al mateix temps, els seus objectius i continguts. Les platges es consideren com un element més de la xarxa d'espais oberts de l'àrea metropolitana. Per tant, és important fer aparèixer les relacions entre l'espai-platja i els espais que configuren el seu entorn, tant si són construïts com si són naturals o seminaturals, com també la funció de les platges com a espais naturals i de lleure en aquesta xarxa global.

L'anàlisi de quatre platges metropolitanes: Mataró, Badalona, Castelldefels i Sitges

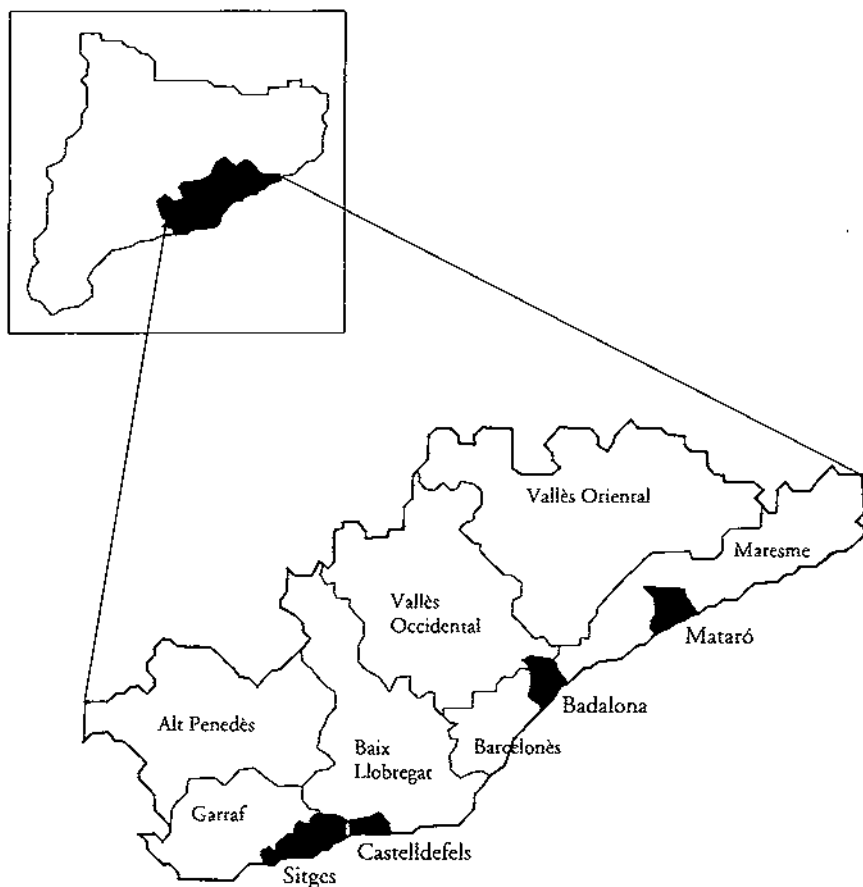
En la primera fase de l'estudi que aquí presentem, s'han estudiat les platges de Mataró, Badalona, Castelldefels i Sitges. L'elecció d'aquestes platges no s'ha fet a l'atzar ni tampoc no ha estat condicionada pel fet que en la segona fase no hi hagi l'estudi d'altres platges.

Hom decidí centrar-se en l'anàlisi de les platges dels quatre municipis esmentats perquè, després d'un ràpid examen de totes les platges de l'àrea, aquestes resultaren per les seves característiques i per la seva diversitat, força representatives de les comarques del Maresme, del Barcelonès, del Baix Llobregat i del Garraf. Conscientment, no es van considerar les platges barcelonines recuperades recentment (Mar Bella, Barceloneta...), malgrat la importància de la intervenció institucional, perquè hom va pensar que calia una certa consolidació de la seva freqüentació abans de poder-ne obtenir resultats útils per a l'estudi global.

Com que el treball metodològic fet en aquestes platges es pot considerar, en molts sentits, com a treball «pilot» (plantejament, reflexió metodològica en relació amb els objectius que hom es plantejava, ús creuat de diferents tècniques, etc.) i, per tant, molt rellevant per al treball que seguirà⁴, ens ha semblat de gran interès centrar aquest article en la metodologia d'estudi utilitzada. Després d'una ràpida valoració de la informació obtinguda, mitjançant les diferents tècniques d'anàlisi, ens centrarem molt especialment en la utilització d'una tècnica concreta: l'enquesta als usuaris de les platges, de la qual farem una ava-

3. Ens referim al territori anomenat Regió Metropolitana (vegeu el Mapa 1).

4. En el qual, recordem-ho, es preveu analitzar la xarxa d'espais verds metropolitana i recuperar aquests espais com a recurs natural i de lleure.

Mapa 1. Localització dels quatre municipis de l'estudi dins la regió metropolitana de Barcelona. Font: Enquesta a les platges, juliol 1992 (IEMB).

luació metodològica, bo i subratllant els principals resultats obtinguts a les platges dels quatre municipis estudiats.

La metodologia utilitzada i la seva valoració

Per una banda, les platges representen un espai específic que podríem definir com una franja, generalment de sorra, entre terra i mar, que es modela a la vegada per l'acció dels rius (aportaments de sediments) i del mar (erosió, corrents litorals, onades...), sota la influència del clima (vents, llevantades, tormentes, plujes extraordinàries, etc.). Això fa que una platja pugui tenir una forma i una extensió variables en diferents moments de l'any, en funció de la

climatologia, o perquè alguna intervenció artificial o de la mateixa natura dificulta, frena o, al contrari, afavoreix el procés de dipòsit dels sediments que la formen. La platja, com a construcció geomorfològica, és un espai complex i més aviat fràgil. Per altra banda, les platjes representen un element més de la xarxa d'espais naturals i de lleure, i, per tant, és necessari entendre la seva dinàmica i la seva funció en aquest context i tenir en compte les sinergies que s'hi estableixen.

L'elecció de les tècniques de recollida d'informació considera aquests dos aspectes de les platges. S'han emprat tècniques d'anàlisi diferents i s'han creuat ben sovint els resultats en funció del que es volia obtenir. Un dels primers problemes que ens vàrem plantejar va ser com cartografiar aquesta platja, tant mòbil al llarg de l'any. Hauria estat interessant, tant per veure l'evolució de la platja com la de la seva freqüentació, fer un treball de camp, en diferents temporades, al llarg d'un any, com a mínim. Els imperatius pressupostaris no van permetre aquest plantejament, i, per tant, no es va poder fer més d'una campanya de treball de camp, que es va programar durant el juliol de 1992. En relació amb aquesta situació, la metodologia de l'estudi es va basar en les fases següents:

Establiment de la base cartogràfica i selecció de les àrees de platges que s'han d'estudiar

Una hipòtesi inicial del treball fou que l'estat de les platges i la seva freqüentació eren fenòmens probablement correlacionats amb dos criteris bàsics: a) el tipus d'entorn (hàbitat/no hàbitat; natural, rural o urbanitzat) i b) la presència d'accessos i les seves característiques (accés únicament de vianants, amb cotxe, amb serveis públics; fàcil, difícil, etc.).

Es va portar a terme una primera revisió de la cartografia existent més recent sobre les platges dels quatre municipis definits prèviament com a objecte d'estudi. Es van utilitzar els mapes de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana a escala 1/2000, de l'any 1985. Aquests mapes es van treballar amb la idea de delimitar les àrees homogènies de platja, els límits de les platges i els elements topogràfics o paisatgístics que els distingien, i d'analitzar el tipus d'entorn. Es va diferenciar els entorns no habitats (que es qualificaren de natural, rural o industrial), dels entorns habitats (considerant el grau i tipus d'urbanització, la distància del centre urbà, etc.) i els tipus d'accessos existents. Prenent com a base aquests elements es va establir una primera tipologia de les àrees de platja, tenint en compte criteris paisatgístics, d'entorn i d'accés.

D'altra banda, es va fer una primera fase de treball de camp a les platges per poder rectificar-ne la cartografia i actualitzar l'estat de les platges al juliol del 1992. Vàrem revisar, també, sobre el terreny, els trams de platja que hom podia considerar homogenis, i l'aplicació de la tipologia prèviament establerta. Per a les platges dels quatre municipis que havíem d'estudiar, aquesta tipologia va ser finalment basada en: 1) *platja central*, corresponent a unitats de platja urbana o amb entorn urbanitzat continu d'accés molt fàcil o acceptable, i 2) *platja perifèrica*, corresponent a unitats de platja amb entorn urbanit-

zat, continu o discontinu; d'accés difícil; o unitats de platja amb entorn no habitat d'accés fàcil, acceptable o difícil.

Partint d'aquesta tipologia, es van seleccionar quatre àrees de platja en cada municipi: dues centrals i dues perifèriques⁵. Eren àrees homogènies o que formaven un conjunt prou clar per ser percebudes com a unitats; fins i tot, molts d'aquests trams de platja tenien noms propis, topònims concrets. Al mateix temps, però, es diferenciaven entre ells; per exemple, teníem platges perifèriques amb entorn industrial, amb entorn natural o amb entorn poc urbanitzat⁶.

Una vegada seleccionades les àrees de platja per a l'estudi, s'hi va fer un treball de reconeixement més específic, per completar-ne la cartografia dels elements més significatius: els equipaments (dutxes, lavabos, passarel·les, rentapeus, *xiringuitos*, bars, etc.) i els serveis (lloguers de gandules i tendals, lloguers de patins, etc.). Cal considerar que molts d'aquests elements són presents exclusivament a les platges durant la temporada alta.

La cartografia d'aquestes àrees de platja es va fer sobre suport informàtic, i va servir, no solament com a document cartogràfic de referència sinó, també, com a eina de treball en relació amb les enquestes als usuaris de les platges (vegeu l'apartat *Dades qualitatives de freqüentació i percepció de les platges*).

Els càlculs de freqüentació i la hipòtesi relativa al llindar de capacitat de càrrega
Després d'analitzar la metodologia utilitzada en l'estudi de freqüentació realitzat al 1982 (Alemany, 1984), i les dades quantitatives que aportava, ens va semblar interessant realitzar un comptatge a les àrees de platges estudiades per veure si hi havia hagut una variació de la freqüentació. No podíem, per les raons materials abans esmentades, seguir la mateixa tècnica de comptatge que s'havia utilitzat llavors, on s'havia fet un vol especial sobre les platges a les hores de més afluència del primer dia d'agost.

Vam decidir aprofitar els dies de la campanya d'enquestes a usuaris de les platges, per fer els comptatges en cada tram estudiat. Aquests comptatges van ser efectuats pels responsables de la coordinació dels diferents equips d'enquestadors, i es realitzaren entre les dotze i les tres del migdia, hores de màxima afluència. La tècnica s'havia provat prèviament a les platges, els mateixos dies que també es va fer una prova-pilot d'enquestes i va resultar eficaç sense provocar un encariment de l'estudi.

La forma de procedir era força senzilla: es van definir per a cada àrea de platja uns punts de referència clars (línia de costa, nivell de les papereres, pals o límits de les àrees de lloguer de tendals, etc.), que permetien delimitar quadrats fàcilment abastats amb la vista, on es realitzaven comptatges parcials. Agrupant aquestes dades es varen obtenir resultats quantitatius de freqüentació per cada zona de platja. De gairebé totes les zones es van obtenir quatre

5. Excepte a Sitges, on, tenint en compte la gran diversitat de les platges i l'extensió costanera del municipi, es van seleccionar sis àrees de platja. Dues centrals i quatre perifèriques.
6. En va resultar la delimitació d'uns trams de platja que feien entre tres-cents i cinc-cents metres de llargada, i tenien una amplada diferent segons els casos.

comptatges, dos en caps de setmana (dissabte o diumenge) i dos entre setmana. També es va tenir en compte que l'hora del comptatge canviés cada dia a cada zona, per cobrir, de forma equilibrada, el període de dotze a tres, tant durant els caps de setmana com entre setmana, a cada zona. En cada comptatge van quedar comptabilitzats els usuaris que hi havia dintre l'aigua, els que estaven situats en una primera franja d'uns trenta metres a partir de l'aigua, i els que es trobaven en la resta de la zona de sorra. En realitat, aquesta distinció només era vàlida per a Castelldefels i per a algunes zones molt concretes de Badalona, ja que les altres platges rarament arriben als trenta metres d'amplada. Després, es van calcular els percentatges d'usuaris que eren dins de l'aigua. També es va calcular la densitat d'ús de cada àrea de platja, en metres quadrats per usuari, i, especialment, la densitat dels que es trobaven a la franja dels trenta metres de sorra a prop de l'aigua (és el lloc on la gent sol situar-se a la platja, deixant la part de sobre dels trenta metres, en les platges que disposen d'aquests espais, pràcticament lliure d'usuaris).

Conèixer les densitats que es donaven a cada zona de platja i, també, a l'aigua, en cada una de les àrees d'estudi ens ha estat útil per les raons següents: a) ens ha permès comprovar com es comportaven aquestes àrees de platja en relació amb els l·lindars generalment acceptats de capacitat de càrrega, que solen situar-se, en la literatura especialitzada, entorn dels cinc metres quadrats per usuari, i b) ens ha proporcionat una sèrie d'informacions per a reflexionar sobre la relativitat d'aquests valors normatius que representen els l·lindars en relació amb la percepció que en té la gent. Ens hem trobat amb casos de platges que no arribaven al l·lindar de capacitat de càrrega i on la percepció de la gent era que «hi havia massa gent». També s'han donat situacions inverses, on la densitat es trobava molt a prop o depassava el l·lindar màxim, i la gent no tenia la percepció d'atapeïment, o no li molestava aquesta situació.

Aquests resultats ens reforcen la idea de la utilitat d'un estudi qualitatiu de la freqüentació, associat a estudis de la percepció dels usuaris i de la vulnerabilitat física de les platges, abans de poder afirmar, des de l'administració o a partir d'estudis únicament basats en dades quantitatives de freqüentació, que les nostres platges són «massa» o «massa poc utilitzades», que «s'ha de potenciar l'ús de les platges», etc. Ens podríem trobar, si no, amb models normatius d'utilització de les platges que no es correspondrien amb la demanda i que podrien donar com a resultat un mal ús del recurs platja.

Metodològicament, creiem que les dades que hem obtingut al juliol del 1992 són, amb prudència, comparables amb les de l'agost del 1982, sobretot, pel que fa a densitats. Aquest és un element que ens ha pogut permetre extrapolar els resultats al conjunt de les platges municipals estudiades, utilitzant un factor de correcció inter-zonal, basat en els resultats del 1982. Si comparem els resultats obtinguts el 1992 amb els de fa deu anys, podem concloure que a totes les platges estudiades la tendència és d'augment de la freqüentació, excepte, potser, a Sitges, en què s'hi mantindria. En els casos de Mataró i, sobretot, de Badalona, la freqüentació s'ha incrementat moltíssim (vegeu l'apartat *Principals resultats*). Sembla que no es dona a les platges metropolitanas la baixa

registrada de forma general en el turisme de sol i platja als països en què l'oferta es basa en aquests dos components. Intervenien aquí dos factors explicatius interrelacionats: l'esforç d'intervenció de l'administració per sanejar i recuperar les platges durant aquests últims deu anys —el cas de Badalona seria el més exemplar— i el fet que, comparativament, no s'han desenvolupat altres tipus d'espais de lleure, excepte, potser, alguns parcs naturals. Entre aquests dos espais, platges i parcs naturals, podríem dir, sense exagerar massa (tot i que hi ha alguna excepció que confirma la regla), que no hi ha cap oferta coherent d'espais recreatius alternatius, ni d'espais verds d'ús social. Per tant, actualment, l'espai-platja és el gran —i pràcticament únic— espai de lleure i d'oci de la regió metropolitana de Barcelona.

Dades qualitatives de freqüentació i percepció de les platges

Si, com hem vist, l'espai-platja és el principal recurs recreatiu per a una gran part de la població metropolitana, cal conèixer qui freqüenta les platges, quin és el perfil d'aquest usuari, on viu, quina categoria socio-econòmica representa, quin tipus d'usos fa o voldria fer de la platja, com s'hi desplaça, etc.; i, per altra banda, com percep l'espai-platja, el paisatge, l'entorn natural, l'entorn social i l'oferta d'equipaments i de serveis. Per respondre aquestes importants preguntes es van fer servir dues tècniques d'anàlisi qualitativa: enquestes als usuaris de les platges i entrevistes en profunditat a informadors «privilegiats».

Enquestes als usuaris de les platges

Una de les tècniques utilitzades per aconseguir aquests objectius ha estat la realització d'enquestes, mitjançant un qüestionari, a una mostra representativa de les persones presents a les àrees de platja objecte d'estudi. Així, doncs, l'univers estadístic d'aquesta enquesta ha estat la població usuària d'aquestes platges, exceptuant-hi els menors de dotze anys i els estrangers que no entenen el català o el castellà. Cal dir que només ens hem trobat en poques ocasions amb aquest últim cas.

Paral·lelament a la realització de les enquestes, portades a terme per un equip d'entrevistadors professionals, els coordinadors realitzaren, al llarg de la campanya, que durà vuit dies (quatre de caps de setmana i quatre entre setmana), tot un seguit d'observacions directes a les platges, amb l'objectiu de detectar incidències en l'estat de la platja o dels equipaments, de comprovar les activitats organitzades que es portaven a terme, etc. Això ha permès confeccionar una fitxa per dia i àrea de platja on hi ha registrades una sèrie sistematitzada d'informacions que es van poder comparar posteriorment amb la percepció dels usuaris a cada àrea de platja. Els mateixos coordinadors portaren a terme els comptatges d'usuaris (vegeu l'apartat *Els càlculs de freqüentació i la hipòtesi relativa al llindar de capacitat de càrrega*).

Un dels problemes que hem trobat en el moment de definir el nombre d'enquestes per realitzar i la manera de seleccionar els entrevistats (definició de la mostra) ha estat la manca de dades existents en l'actualitat sobre el

nivell d'afluència a aquestes zones i les característiques més destacades dels usuaris.

Per aquest motiu es van establir els criteris següents:

- a) Pel que fa al nombre d'entrevistes per realitzar, se'n va determinar el nombre que es va considerar significatiu estadísticament per a qualsevol col·lectiu de població infinita. Aquesta xifra —mínima per raons de temps i de pressupost— es va fixar en un total de 1200 enquestes, que van representar al voltant de sis-cents enquestes per tipus de platja (central i perifèrica) i unes tres-cents enquestes per municipi⁷.
- b) Pel que fa a la selecció d'entrevistats, es van donar instruccions específiques per seleccionar-los. Els enquestadors havien de seguir, aproximadament, un itinerari dins l'àrea de platja on treballaven. Es realitzava la primera entrevista en una punta de l'àrea, i es continuava en ziga-zaga per tal d'abastar-la tota cada dues hores. En diferents punts del recorregut es feien les entrevistes (dues aproximadament cada hora). En acabar i trobar-se a l'altre extrem de la platja, l'enquestador tornava a començar, però partint d'un punt diferent.
- c) Quant al sexe i l'edat de l'entrevistat, no es van donar instruccions massa dirigistes per tal de no sobrevalorar cap col·lectiu en funció de la seva presència real a la platja. Tanmateix, es van donar consells per als casos en què l'enquestador es trobava davant d'una parella o d'un grup de persones.
- d) Finalment, calia procurar, també, diversificar els entrevistats en funció de l'activitat que feien a la platja. Es va donar, respecte a aquest punt, una sèrie de consells als enquestadors, com, per exemple, que no es dirigissin sempre a persones adultes (o a nens més grans de dotze anys) assegudes a la sorra, sinó que es dirigissin, també, a persones que es trobessin jugant, passejant, al bar, en àrees de jocs, etc.

Tots aquests aspectes es controlaven directament mitjançant la supervisió dels coordinadors i, també, per mitjà del mateix qüestionari on s'havien incorporat tot un seguit de dades d'observació que havia d'omplir l'enquestador (activitat de l'entrevistat en el moment de fer l'entrevista, localització de l'entrevistat i, evidentment, les dades sobre sexe i edat dels entrevistats).

És important insistir que l'enquesta es feia en un lloc concret de platja, en una determinada àrea de platja, i, fins i tot, en un determinat punt d'aquesta àrea, que s'indicava en un mapa adjunt a l'enquesta, i que, posteriorment, es marcava sobre la base cartogràfica informatitzada. Això va permetre avaluar a posteriori algunes preguntes de l'enquesta que eren geo-referenciables com, per exemple, visualitzar els desplaçaments de l'entrevistat a la platja i el territori abastat, o confrontar la seva percepció amb la base «real», verificada, referenciada i cartografiada per l'equip de recerca.

7. De fet, es varen efectuar un total de 1269 enquestes.

Entrevistes en profunditat a informadors privilegiats

L'objectiu de les entrevistes en profunditat ha estat d'apropar-nos a un coneixement més profund de la realitat de les platges, mitjançant l'opinió d'informadors privilegiats. Aquests informadors han estat professionals dedicats a la platja, des de tècnics municipals, responsables de serveis de neteja, de serveis de vigilància i socorrisme, fins a gent que treballava a la mateixa platja (concessionaris de *xiringuitos*, lloguers de tendals, patins, planxes de vela, etc.).

Les entrevistes en profunditat van servir per poder contextualitzar millor els resultats de les enquestes i, també, per poder copsar, des d'altres punts de vista que el dels usuaris, la percepció de la dinàmica d'ús de les platges i l'evolució d'aquesta dinàmica al llarg de l'any i durant els últims anys. També va servir per completar l'anàlisi del comportament dels usuaris i per establir una valoració de les necessitats dels professionals de la platja.

Anàlisi de l'enquesta als usuaris de les quatre platges objecte d'estudi

La realització de l'enquesta als usuaris juga, entre les tècniques utilitzades durant tot l'estudi, un paper força rellevant, per la quantitat i qualitat d'informació que aporta, i, sobretot, perquè es va configurar, des de l'inici del projecte, com la clau de volta que havia d'aguantar i donar sentit a tot l'edifici. N'hem justificat anteriorment els objectius i hem explicat, també, com es va portar a terme a les platges.

Tenint en compte la importància de l'enquesta en els resultats globals del treball, se'n presenta aquí una breu anàlisi dels continguts i, també, els principals resultats que se'n deriven per a les platges dels quatre municipis estudiats.

El contingut de l'enquesta

La informació demanada a l'enquesta es trobava estructurada dins el qüestionari de la manera següent:

- a) Dades d'observació per part de l'enquestador: en relació amb l'entrevistat (localització de l'entrevistat al mapa, activitat en el moment de l'entrevista, edat, sexe, lloc de residència); en relació amb el context general (situació climàtica del dia, estat de la mar, data i hora).
- b) Dades sobre freqüentació de platges en general (platges més freqüentades, època de freqüentació, altres espais freqüentats, siguin platges o altres espais oberts, etc.).
- c) Dades sobre freqüentació de la platja objecte d'estudi al llarg de l'any (freqüentació d'estiu i d'hivern, activitats, motivacions, etc.).
- d) Dades sobre les característiques de l'estada a la platja el dia de l'entrevista (formes d'accés, mitjans de desplaçament, horaris d'entrada i de sortida, formes socials d'ús de la platja, objectes que hom hi porta i tipus d'activitats realitzades). S'inclouia en aquest apartat la recollida d'informació referent a les activitats desenvolupades pels nens menors de dotze anys, en cas que anessin acompanyant la persona entrevistada.

- e) Dades sobre utilització de serveis i equipaments de platja i opinió sobre aquests. Valoració de la seva quantitat i de la seva qualitat. Dades sobre els equipaments i serveis que es feien servir més o que es necessitaven i es trobaven a faltar.
- f) Dades d'opinió sobre l'estat de la platja (paisatge, entorn natural, ambient social, netedat, qualitat ambiental, etc.) i aproximació al tipus de platja considerada ideal. Actuacions que hom creia urgents per millorar les platges.
- g) Dades socio-econòmiques de l'entrevistat (situació laboral, categoria professional, nivell d'estudis, etc.).

Principals resultats

La freqüentació

Els comptatges ens van permetre comprovar que les dades actuals de freqüentació no són molt diferents, per a les platges estudiades, de les del 1982, excepte per a Mataró i sobretot Badalona, on l'esforç de l'administració envers la recuperació i millora de les platges ha permès un important augment dels nivells de freqüentació, que s'han multiplicat per 5,3 en el cas de Badalona.

Tot i que vàrem poder comprovar que les xifres obtingudes al 1982 (Alemany, 1984) són encara correctes per a algunes de les platges estudiades, fóra perillós dir que es poden aplicar a la regió metropolitana, ja que el fenomen observat de la recuperació de les platges, no solament a Mataró i Badalona, sinó també a la Barceloneta i a les noves platges de la Mar Bella i de la Vila Olímpica, ha fet, més que probablement, modificar les dades de forma substancial, i requeririen, per tant, un estudi específic.

L'ús social de les platges

Tipologia d'usuaris. Aquestes platges estan freqüentades per una gran diversitat d'usuaris, a nivell d'edat, sexe, categoria social i lloc de residència principal. Malgrat que la procedència dels usuaris en els quatre municipis estudiats és força diversa, tots quatre tenen una marcada presència d'habitants de Barcelona.

De tota manera, Mataró i Badalona destaquen com a platges bàsicament locals. A les platges de Mataró hi va gent resident principalment a Mataró i a algun municipi veí. És molt clar també la relació que té aquest fet amb el Vallès Oriental (Granollers), mitjançant la vall d'Argentona. Cal esperar que s'accentui aquesta tendència amb la construcció del quart cinturó. Els usuaris de les platges de Badalona provenen del mateix municipi i, principalment, del Barcelonès (Sant Adrià del Besòs, Santa Coloma de Gramenet) i de la vall del Besòs (Montcada).

Per altra banda, Castelldefels i Sitges tenen una zona d'influència més gran i atrauen més els barcelonins. Castelldefels és la platja del Baix Llobregat, estrictament del delta i de la vall baixa del riu, de Barcelona i també del Vallès Occidental (Sabadell). Sitges té un *hinterland* més ampli i més difús. La gent hi ve de més lluny i d'un nombre més gran de municipis: de Barcelona, Sabadell,

Terrassa, del Baix Llobregat, del Penedès...; a més, és on trobem més gent de la resta de Catalunya, de fora de Catalunya, i fins i tot de l'estranger.

El desplaçament i l'accés a la platja es fan bàsicament en cotxe particular, fins i tot entre la gent que viu al mateix municipi. Sorpren la baixa utilització del transport públic (autobusos) dins el mateix municipi. On és més alt, és a Castelldefels, on el 10% dels entrevistats havien agafat l'autobús per anar a la platja. Tot i que les entrevistes en profunditat han mostrat un cert desig d'impulsar l'ús de la bicicleta, les enquestes a les platges demostren que és encara molt limitat. Aquest ús massiu del cotxe ocasiona problemes d'accés, sobretot en caps de setmana de temporada alta, tant per les retencions de trànsit com pels problemes d'aparcament. Una quarta part dels entrevistats reconeix haver tingut problemes (sobretot a Castelldefels i Sitges).

El temps invertit en viatge presenta fortes diferències entre municipis. Es tarda menys entre setmana i més durant els caps de setmana. Les platges on s'inverteix més temps per arribar són, amb diferència, les de Sitges, i en segona posició les de Castelldefels, fet degut al seu *hinterland* més ampli, sobretot en el cas de Sitges. En aquest municipi, a més, observem que la gent que hi resideix, «els de Sitges», no van tant a la platja els caps de setmana; per tant, es comptabilitza menys temps de viatge curt i més temps de viatge llarg. Si hi afegim que els qui fan un llarg recorregut ho tenen més difícil pel trànsit en caps de setmana, aquesta gran diferència en els temps de recorregut queda explicada.

El temps per arribar a la platja incideix clarament en la tipologia d'usos; així, el temps d'estada a la platja és molt més llarg en els casos de Castelldefels i Sitges que no pas en els de Mataró i Badalona. Com que viuen a prop de la platja, els usuaris d'aquests darrers municipis poden anar-hi per una estona curta, i visitar la platja més vegades durant el dia. La platja és més lloc de trobada, de passejada curta, d'encontre amb els amics, etc. El major nombre d'usuaris que hi vénen a peu també es fa palès. En canvi, a Castelldefels i Sitges, la majoria d'usuaris hi van a passar el matí o tot el dia, per tant, també s'emporten més coses (para-sols, jocs de platja, taules, cadires...) o necessiten més els serveis de lloguer de gandules, dutxes, w.c., etc. Els horaris d'entrada i sortida a la platja presenten uns pics molt clars, coincidint amb els moments de màxims problemes circulatoris, embussos als aparcaments, i fins i tot de seguretat. Badalona i Mataró, com que són platges locals, presenten, també, una utilització entre setmana més important que a Castelldefels i a Sitges, que són sobretot platges de cap de setmana.

L'anàlisi de la freqüentació de la platja al 1991 (l'any anterior a l'enquesta) mostra clarament un model de platja amb freqüentació més sostinguda al llarg de tot l'any, com és Castelldefels, que presenta percentatges més baixos de freqüentació que altres municipis en temporada alta, i més alts a l'hivern. A Sitges és sorprenent que l'ús d'hivern sigui tan baix, tot i el desig expressat pel municipi i els concessionaris de serveis de platja d'allargar la temporada. Un factor explicatiu podria ser que solament es poden fer servir les platges centrals. A l'hivern, algunes platges perifèriques desapareixen a les primeres llevantades i

temporals de la tardor. Una altra qüestió a tenir en compte és que, per haver fet les enquestes a l'estiu, aquests resultats expressen la tendència de l'usuari d'estiu a anar a la platja l'hivern. Com que no s'ha fet cap enquesta a l'hivern, hi pot haver un tipus d'usuari d'hivern que no ve a l'estiu i que ha escapat a l'anàlisi.

Tipologia d'usos. Les hores punta d'entrada a la platja se situen entre les 10 h i les 11 h del matí, i les 15 h i les 16 h de la tarda. Les hores de sortida són, al matí, les 13 h, i a la tarda les 18-19 h.

Entre els motius d'elecció de la platja el més citat és «perquè la platja es a prop de casa» de l'usuari, menys a Sitges. En el cas de les platges locals, el motiu s'entén. En el cas de Castelldefels, fins i tot els usuaris que viuen relativament lluny (Barcelona) consideren que és la platja més a prop. Hi ha, doncs, una percepció de la platja que fa que la idea de distància esdevingui molt relativa. La gent està disposada a viatjar mitja hora o tres quarts per arribar a una platja on disposarà d'espai i d'aigua. Ara bé, la gent que va a Sitges té una percepció distinta del que és la platja que els que van a Castelldefels. A Sitges es valora més que a qualsevol lloc la qualitat (tranquil·litat, netedat, altres motius). Mentre que a Castelldefels es valora més l'espai de platja per estirar-se i per fer alguna activitat física, la presència de *xiringuitos*, etc.

El costum també és un element important a l'hora de triar la platja. La gent sol anar sempre a la mateixa platja, i fins i tot situar-se en el mateix lloc. Hi ha, en aquest sentit, una territorialització que dona, probablement, confiança a l'usuari. És significatiu que els usuaris elegeixin la platja «per la proximitat» i «per costum» principalment. Això es pot relacionar amb la percepció social que els serveis que més troben a faltar els usuaris són els de vigilància/seguretat. Aquí podríem plantejar la hipòtesi que la gent vol passar el temps de lleure en un entorn controlat, i que el mar fa por, com també en fa l'espai desconegut de la platja.

L'activitat principal que hom fa a la platja és «prendre el sol» (entre el 70% i el 90% dels enquestats, segons els municipis). Les activitats passives són majoritàries, i entre les principals hi trobem la de «descansar».

La demanda social s'expressa, doncs, primerament, per allò que pugui possibilitar aquest «descans», aquest «prendre el sol tranquil·lament». Això podria explicar, tot i que no deixa de ser sorprenent, que, a nivell d'equipaments i de serveis, la gent demani seguretat i ben sovint tranquil·litat a la platja, abans que aspectes medi-ambientals, que arriben en segona posició, i molt abans que els d'activitats lúdiques o esportives, les quals fins i tot poden ser considerades, en alguns casos, molestes per l'usuari. Sembla com si la majoria d'usuaris busquessin consumir un espai/temps de lleure amb un mínim de fatiga i sense perill. Aquesta observació també és sovint esmentada en els estudis de freqüentació dels espais naturals en diferents països (Stankey, 1983; Jackson, 1986; Thomatis, Victor i Patin, 1992).

L'esport és practicat per un nombre molt baix de persones, però s'han detectat clares diferències per municipis i zones de platja, bàsicament en rela-

ció amb l'edat dels usuaris. Cal, doncs, fer una atenció especial a aquestes diferències en la tipologia d'usuaris per zones, per preveure la programació de serveis i activitats en aquest sentit.

Les activitats per sexe presenten poques diferències. Les dones prenen més el sol en general i els homes es banyen més.

En canvi, entre tipus d'activitat i edat, les diferències són força més significatives. Tot i que es pren el sol a totes les edats, és especialment el grup d'edat de vint a vint-i-nou anys qui el pren més. El fet de «passejar» està més relacionat amb l'edat (gent més gran), mentre que els «jocs de platja» i el fet de «banyar-se» està més relacionat amb la gent més jove.

Les activitats dels nens de menys de 12 anys presenten algunes diferències amb les dels adults. Els nens es dediquen principalment a «jugar dins l'aigua» i a «jocs de sorra/platja» abans que a «prendre el sol», fet que presenta, de tota manera, resultats no negligibles. A Castelldefels hi ha més menors que han realitzat «activitats en àrees de jocs», cosa que reflecteix una presència més gran d'àrees d'aquest tipus a les platges d'aquest municipi. Les zones de platja on hi ha més demanda d'àrees de jocs i d'activitats organitzades per a nens corresponen a les platges més familiars, amb més presència de nens d'aquesta edat.

Quant a les activitats d'hivern, les principals són: «passejar», «prendre el sol» i «descansar». «Fer esport» destaca especialment a Castelldefels. Entre els pocs usuaris de Badalona que van a la platja a l'hivern, un percentatge alt hi fa esport (21%).

A les enquestes, es troba una baixa incidència de persones que porten material molest (5% dels enquestats). Ara bé, a la part de percepció, hem detectat que els radiocassets són una de les coses que la gent més percep com a molestes i que més prohibiria. Tot i que ja són prohibits a les platges, el treball d'observació ha permès destacar-ne la presència. Són pocs, però s'hi fan notar. La seva incidència és més important en algunes zones de platja que en d'altres.

La percepció

En l'apartat de percepció hem vist tres grans temes: la percepció dels serveis i equipaments que hi ha a la platja i la seva valoració quant a quantitat i qualitat; la percepció de diferents aspectes ambientals de la platja, i les propostes concretes d'actuacions que cal realitzar a les platges i a zones de platja concretes.

Els serveis i els equipaments. En aquesta part es demanava a la gent els serveis que percebia com a existents o no. Entre els que la gent percebia com a no existents, se'ls demanava quins desitjaria. És una anàlisi més qualitativa que quantitativa, perquè podia passar que el nombre de persones que afirmava desitjar aquest servei fos molt baix. El que hem fet és recollir els serveis desitjats per un nombre més gran d'enquestats.

Els serveis més desitjats són els serveis relacionats amb la seguretat. Recordem el que dèiem de la demanda per a una platja «a prop de casa», o hom hi va «per costum», una platja sense sorpresa on hom pot fer activitats tranquil·les i on se sent segur. Existeix també una demanda important d'activitats organit-

zades bàsicament per a nens, i joves. Aquesta demanda s'expressa sobretot en determinades zones de platja en relació amb la tipologia d'usuaris. Recordem que el desig és expressat per gent que no ha percebut activitats d'aquest tipus a la platja. Les observacions de camp, però, ens han permès detectar que fins i tot quan hi havia alguna activitat d'aquestes a la platja, la gent no se n'assabentava. Existeix, doncs, un desconeixement d'aquestes activitats. Els serveis més bàsics (dutexes, w.c., telèfons, etc.) són també molt desitjats. Aquests desitjos varien segon les zones de platja, però coincideix generalment la percepció de falta d'un servei amb la seva absència real, excepte en alguna zona de platja concreta (per exemple a Castelldefels), on s'ha detectat un desconeixement evident dels serveis a l'abast. Aquest fenomen mereix, evidentment, un tractament adequat per part de l'administració.

Per altra banda, a l'usuari que deia que aquest servei existia a la platja i que l'utilitzava, se li demanava quin era el nivell de qualitat d'aquest servei. A tot arreu, els serveis bàsics existents a la platja (papereres, dutexes, *xiringuitos*...) han estat valorats força positivament. Això suggereix que l'usuari percep la qualitat d'un servei sobretot en relació amb la seva quantitat a la platja.

En general, hom valora els resultats de la percepció dels usuaris en termes d'exigència més aviat alta. Això s'ha pogut comprovar amb una bateria de preguntes en relació amb la demanda concreta i l'ús real que en fan o en farien. El nivell real d'ús dels serveis, quan són percebuts, se situa sempre —excepte per als serveis més bàsics, i per tant més utilitzats, com ara dutexes, w.c., *xiringuitos*, etc.—, per sota, i amb molta diferència, de la utilització potencial, o sigui quan la gent els troba a faltar i els demana.

Durant el treball de camp hom va poder comprovar també una tendència semblant. En fer les enquestes i les entrevistes i en recórrer les platges, la gent aturava l'entrevistador per demanar-li què feia, a fi de donar-li la seva opinió sobre les platges. La motivació de la gent en aquest aspecte ha estat molt gran, probablement perquè, com ens ha dit més d'un, els usuaris s'adonen que un estudi d'aquest tipus és una oportunitat per demanar més del que hi ha, tot i que són conscients en la majoria dels casos que la platja ja ha millorat.

Valoració de diferents aspectes de la platja. Per simplificar, podríem dir que se'ls ha valorat en terme de notable, suspens i passable. Aquí, l'anàlisi per zona de platja és evidentment la que permet donar més significació a aquests resultats, ja que, globalment, una àrea de platja amb algun problema feia baixar clarament les mitjanes municipals.

Destaquem de manera general que els aspectes que han obtingut un notable en el nivell de percepció són la netedat de l'aigua, el soroll ambiental, el comportament de la gent del voltant, el paisatge, l'olor i l'espai on estirar-se. L'accés a la platja és valorat com a passable. Els aspectes que han suspès són la senyalització, la netedat de la sorra, el nivell d'equipaments i serveis, la seguretat ciutadana i el nivell d'ús de les papereres.

Aquests resultats no signifiquen que l'estat de la sorra, o qualsevol altre aspecte, sigui «bo» o «dolent», sinó que l'usuari l'ha percebut com a tal. Segons la

tipologia dels usuaris i altres factors que ja s'han discutit abans, la imatge que els usuaris es fan de la platja presenta uns nivells d'exigència més o menys elevats.

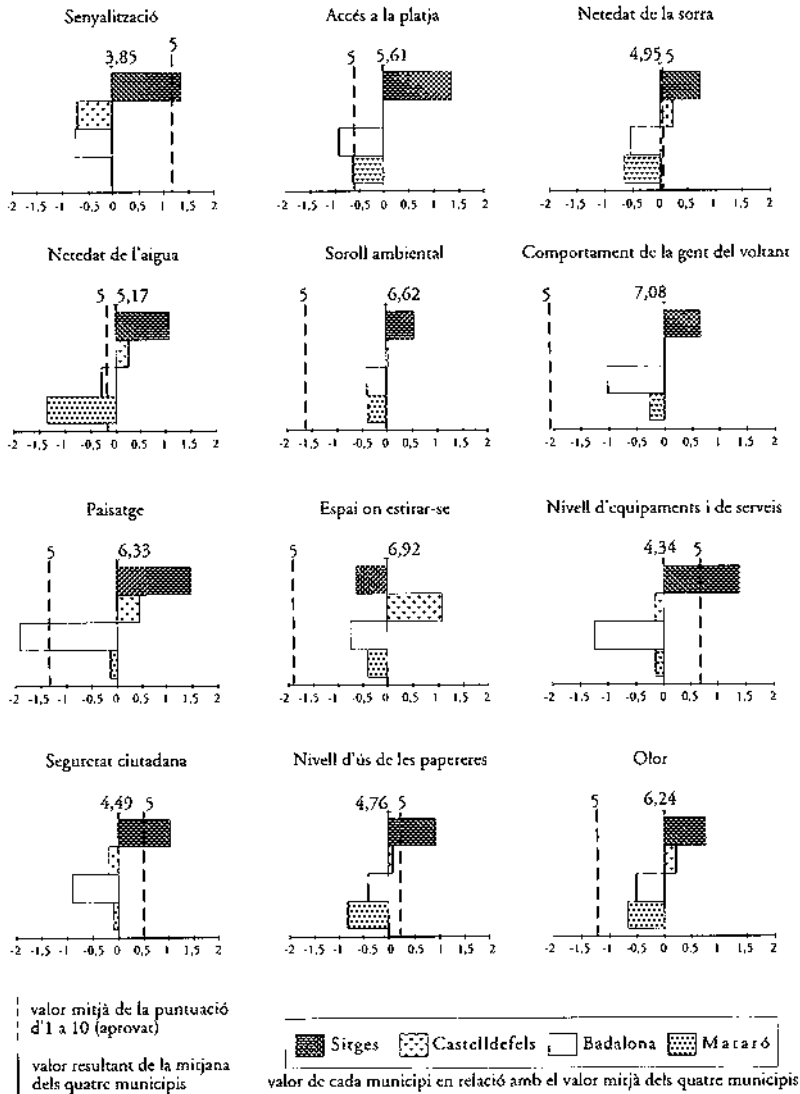
Una segona lectura d'aquests resultats es pot fer mitjançant comparacions inter-municipals. Amb la nota obtinguda a cada municipi, nota que podia anar de 0 a 10, per a cada aspecte s'ha calculat la mitjana general i s'ha comparat el resultat a cada municipi, servei per servei, amb aquesta mitjana. En termes generals, Mataró i Badalona presenten més valors per sota de la mitjana general, i Castelldefels i Sitges més valors per sobre. On la percepció de l'usuari atribueix valoracions més baixes és a Badalona (Taula 1).

Hi pot haver diferents claus d'interpretació per a aquests resultats: a priori sorprèn que una platja com Badalona tingui una valoració més baixa que les altres, sobretot quan es tracta d'una platja on l'administració hi ha invertit molt per recuperar-la, ja que era impracticable fa solament uns pocs anys. Aquesta recuperació s'ha notat amb la major afluència de gent que s'hi està donant. Com interpretar, doncs, aquesta percepció? Creiem que un primer punt important que cal considerar és la gran diferència entre els resultats obtinguts per zones de platja. És cert que dues de les quatre zones estudiades a Badalona són perifèriques i presenten encara problemes de paisatge, d'accés, fins i tot de deteriorament dels serveis (per exemple el descalçament de les dutxes) quan hi ha tempestes i llevantades, tot i que a les platges centrals la situació és molt millor. La tasca ha estat important quant a treure fàbriques, però cal acabar d'arranjar aquestes platges a molts nivells. Tot i que s'hi ha invertit molt, hi queda encara molt per fer. La major exigència dels usuaris és un segon punt que s'ha de tenir en compte per a la interpretació: la valoració de l'evolució dels aspectes de la platja ens aportarà més dades per a poder completar-ne l'anàlisi.

Pel que fa a la percepció de l'evolució, es tractava de saber si la gent pensava que tal aspecte, o tal altre havia millorat, empitjorat o s'havia quedat igual en els tres últims anys. Cal insistir en la importància que assoleix la percepció de millora, que és molt clara per a certs aspectes ambientals com són la netedat de la sorra i de l'aigua, el nivell de serveis i el nivell d'ús de les papereres en tots els municipis.

En general, però, la majoria dels serveis han estat percebuts «igual que abans». Caldria aquí matisar aquesta percepció: si alguna platja acull avui més usuaris que l'any 1982, és perquè hi ha hagut recuperació d'espai de platja. Es pot, per tant, pensar que l'esforç dedicat als serveis ha estat bàsicament per equipar totes les platges de serveis similars amb l'objectiu d'estendre-hi aquests serveis. Aquesta actuació fa que l'usuari percebi una qualitat i una quantitat de serveis per persona igual que abans, sense adonar-se que també té més espai de platja i que el nombre d'usuaris és més alt. Per tant, la percepció de l'usuari pot estar esbiaixada en aquest sentit.

És ben cert també que l'usuari, en veure que l'administració ha millorat l'estat de la platja, ha après a ser exigent i demana més. És probablement més exigent ara (quan sap que és possible tenir una platja en bones condicions) que fa deu anys, quan no pensava ni de gaudir la platja, ateses les males condicions en què llavors es trobava. Hi ha molts factors que influeixen en l'increment de

Taula 1. Valoració de diversos aspectes de la platja dels diferents municipis respecte de la mitjana general. Font: Enquesta a les platges, juliol 1992 (IEMB).

l'exigència de l'usuari i que expliquen la gran motivació que aquest ha mostrat envers el treball de recerca. En resum, doncs, l'usuari valora positivament la intervenció de l'administració en la gestió de les platges i li demana que continuï aquest esforç.

Actuacions proposades. En tractar-se d'una pregunta oberta, hom ha hagut de reagrupar les actuacions proposades per grans temes: urbanisme, seguretat i foment de l'oci, entre d'altres. En tots els municipis destaquen les accions d'urbanisme i neteja com a actuacions més proposades. La seguretat és en tercer lloc.

Curiosament, pel que fa a serveis i equipaments de platja, els més desitjats, com ja s'ha vist, són els de seguretat, a l'hora de proposar actuacions concretes hom s'adona que els problemes es desplacen cap a aspectes d'urbanisme relacionats amb les platges, però que no depenen directament de la gestió de les platges, com per exemple, el tractament de les aigües residuals, la canalització de les rieres, les obres necessàries al passeig, la construcció de més aparcaments, o la millora dels transports públics. És interessant relacionar la visió que té l'usuari de la platja amb la que té de la resta del territori.

Pel que fa a les prohibicions, hi ha platges on molts dels enquestats no prohibirien res (Mataró), i altres on els que no prohibirien res són minoria. Aquests diferents comportaments depenen aquí, també, de les diferents tipologies d'usuaris i d'usos. En el rànquing de les prohibicions, els radiocassets i els gossos ocupen els primers llocs, juntament amb «no embrutar la sorra ni l'aigua». De fet, són coses que ja estan prohibides a les platges. Queda clar que l'usuari demana més control.

Conclusions

Les platges metropolitanas: un gran recurs natural i de lleure

La regió metropolitana de Barcelona és una de les poques àrees metropolitanas a Europa amb tant espai de platja. Fins i tot és privilegiada si fem la comparació a nivell mundial, ja que si bé altres grans ciutats mundials i europees també tenen platges, les de Barcelona no hi tenen res a envejar tant pel que fa a l'extensió i al tipus de sorra, com a la bonança del clima i a la temperatura de l'aigua, factors que permeten aprofitar aquest recurs tot l'any.

Un nombre important de persones utilitzen les platges durant la temporada alta, i la presència de platges satisfà, en certa mesura, la necessitat d'espais verds i de lleure, que es fa sentir de forma intensa a la regió metropolitana de Barcelona.

Aquest potencial ha estat reconegut per l'administració des dels ajuntaments democràtics, i aquesta hi ha esmerçat molts esforços en els deu últims anys i especialment en els cinc últims. L'estudi detecta un reconeixement clar de la feina feta per l'administració en el sentit que les platges «han millorat». Però es detecta també una important demanda en el sentit de la continuació d'aquests esforços, tant a nivell municipal com supramunicipal.

L'esforç esmerçat per l'administració per recuperar i millorar les platges no té parangó amb la resta d'espais lliures de l'àrea metropolitana, a excepció dels parcs naturals, tot i que caldria matisar aquesta afirmació en funció de la gestió realitzada en els diferents parcs existents. Entre aquests dos espais, es troba

clarament a faltar un teixit coherent d'espais verds amb funcions ecològiques, de reequilibri territorial i de lleure.

Els problemes prioritaris són encara d'ordre urbanístic i mediambiental

Els problemes prioritaris no són, per tant, circumscrits a l'espai-platja, on les millores són òbvies i obtenen un reconeixement social clar, sinó que estan relacionats amb el context global que afecta les platges: els sistemes de comunicació amb l'interior i els accessos; els sistemes de sanejament, com per exemple els emissors d'aigua que arriben a les platges o al mar i la falta de depuradores, etc. La prioritat de problemes d'ordenació global del territori reforcen la nostra hipòtesi que l'espai-platja forma part d'un sistema més ampli, d'una xarxa d'espais lliures que cal, per tant, tractar de forma global.

A nivell estricte de cada platja, la neteja de sorra, la neteja superficial de l'aigua, la recollida de brossa (aspectes de neteja i higiene), etc., són els que preocupen més la gent. Vénen en segon lloc els problemes de seguretat ciutadana, de control i vigilància del bany, de socorrisme, etc. Per fer front a aquesta demanda, cal continuar i millorar la tasca de planificació, gestió i seguiment de les platges. Un ajuntament sol, malgrat la seva voluntat de fer-ho, no pot respondre a aquelles necessitats.

Les platges: un espai relacionat amb el territori metropolità i regional global

La franja de platja metropolitana ha de ser considerada com un tot, com un espai global. Cal entendre també la relació entre aquesta franja de platges i el territori metropolità o regional en el seu conjunt (sanejament i gestió de conques de rius, paper de les platges en unes xarxes d'espais verds i de lleure, trànsit i transport públic, etc.). Solament així es podrà respondre millor a la demanda dels usuaris de totes les platges i planejar la relació entre platges, municipis i rera-país, amb la idea de coordinar l'espai-platja amb la gestió del conjunt dels espais lliures/verds de la regió metropolitana. L'articulació de la platja amb el territori que l'envolta és absolutament bàsica, tant per a les necessitats primàries d'urbanització i sanejament, com per poder desenvolupar una nova oferta d'espai i de lleure que pugui donar noves alternatives als ciutadans. I aquest estudi ha detectat que els usuaris en tenen prou consciència.

Contradiccions entre un recurs natural vulnerable i un recurs de lleure socialment necessari

Les platges de l'entorn metropolità constitueixen un recurs preuat com a espais de lleure. En determinats casos poden fins i tot constituir espais naturals d'interès (presència de pinedes, dunes, ecosistemes de roques o de sorra, presència de vegetació halòfila, etc.). Aquest fet és lluny d'ésser percebut majoritàriament pels usuaris enquestats, més preocupats per aspectes més pràctics en relació directa amb l'ús que fan de la platja. Les preocupacions ecològiques

se centren sobretot en aspectes relacionats amb la salut, com ara la contaminació i la netedat.

De tota manera, apareixen també, en qualitat no negligible, preocupacions pel paisatge. Es desprèn de l'enquesta que la imatge de la platja més generalitzada entre els usuaris se centra en la idea «d'espai funcional de lleure» per descansar, prendre el sol i passejar per als més grans, banyar-se i jugar a pilota per als més joves, que ha de tenir equipaments necessaris, especialment els equipaments de seguretat. Això s'explica, en part, per la manca d'aquest tipus d'espais d'esbarjo a la regió metropolitana de Barcelona, i potser, també, per la tendència al consum de «lleure» difós a la nostra societat. Aquesta imatge de la platja no està exempta de preocupacions ecològiques i paisatgístiques, les quals es recullen en la demanda d'actuacions urbanístiques i ambientals.

La demanda per a la millora estètica de l'entorn és present, també, associada a dos tipus d'imatges de la platja, no tan massivament expressats: la platja «tropical» amb palmeres, i la platja més «natural» o no artificialitzada, tot i que aquí existeix la contradicció amb la demanda d'equipaments bàsics, i no tan bàsics, que es manté alta. En qualsevol cas, millorar, mantenir i ressaltar la qualitat i diversitat paisatgística i ambiental de les platges és una necessitat que cal incorporar als objectius de planificació i de gestió, juntament amb polítiques globals de millores urbanístiques, de sanejament i d'equipament d'espais per al lleure a tot el territori metropolità.

Cap a nous models de gestió i nous models de lleure

Les platges metropolitanas han de contribuir a la imatge internacional de la ciutat de Barcelona i del seu entorn metropolità. L'ús important que es fa d'aquestes —les més utilitzades del nostre país— ha d'esperonar els esforços per oferir no solament platges ben equipades, funcionals i netes, sinó també platges amb entorns paisatgístics i ambientals diversos i de qualitat, amb uns models de lleure alternatiu, que permetin una millora qualitativa de la vida quotidiana. Gestionar l'espai-platja en el context més ampli d'un pla d'espais verds a la regió metropolitana i d'una oferta de lleure alternatiu global és encara una assignatura pendent, però —els resultats de l'estudi ho demostren— socialment necessària.

Bibliografia

- ALEMANY, J. (dir.) (1984). *Estat d'utilització de les platges del litoral català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques. 95 p.
- ARELLANO, J. (coord.) (1989). *Estat de les platges de la província de Barcelona*. Barcelona: GAPSA, S.A. 160 p. Informe no publicat, encarregat per la Diputació de Barcelona.
- BROTHERTON, D.I. (1973). «The concept of carrying capacity of countryside recreation areas». *Recreational News Supplement*, 9, p. 6-11.

- BURGESS, J.; HARRISSON, C.M. i LIMB, M. (1988-1989). «People, parks and the urban Green: a study of popular meanings and values for open spaces in the city». *Urban Studies*, vol. 25, p. 1-19.
- CAMPILLO, X. (1992). *El conflicte entre lleure i protecció de la natura en espais naturals protegits a Baden-Württemberg (Alemanya): protecció versus promoció*. Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona. Estudi inèdit.
- CANTALLOPS, L. (1972). *Estudio de ordenación de las playas de la comarca de Barcelona*. Barcelona: Comisión de urbanismo y servicios comunes de Barcelona y otros municipios. 103 p. No publicat.
- CAPEL, H. (1973). «Percepción del medio y comportamiento geográfico». *Revista de Geografía*, vol. VII, p. 58-150. Universidad de Barcelona.
- (1975). «L'image de la ville et le comportement spatial des citadins». *L'Espace Géographique*, IV, p. 73-79. París.
- CARCELLER, X. (1982). «Espacios libres y ocio en Cataluña». *Reconeixement Territorial de Catalunya. Equipaments esportius, espais lliures i oci*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Dp. de Política Territorial i Obres Públiques. 325 p.
- CHUBB, M. i BAUMAN, E.H. (1977). «Assessing the recreation potential of rivers». *Journal of Soil and Water Conservation*, 32, p. 97-102.
- COFER-SHABICA, S.F.; SNOW, R.E. i NOE, F.P. (1990). «Formulating policies using visitor perception of Biscayne National Park». Dins FABBRI, P. (ed.), *Recreational uses of coastal areas*, p. 235-256.
- COPPOCK, J.T.; DUFFIELD, B. i SEWELL, D. (1974). «Classification and analysis of recreation resources». Dins LAVERY (ed.). *Recreational Geography*, p. 263-279. Londres: David and Charles.
- DAINTE, R.J. (1966). «Methods for determination of demand for outdoor recreation». *Land Economics*, vol. 42, p. 327-338.
- FABBRI, P. (ed.) (1990). *Recreational uses of coastal areas: a research of the Comission on the Coastal Environment*. Dordrecht: IGU., Kluwer Academic Publishers, 285 p.
- FESENMAIER, D.R. i LIEBER, S.R. (1985). «Spatial structure and behavior response in outdoor recreation participation». *Geografiska Annaler*. Series B 67.
- GARCIA-ÁLVAREZ, A. (1981). *Los espacios de ocio en la ordenación del territorio*. Madrid: Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo, CEOTMA. 295 p.
- GORDI, J. (1992). «La frecuentación de los espacios naturales protegidos». *Estudios Geográficos*, LII, núm. 209, p. 593-608.
- HEATWOLE, C.A. i WEST, N.C. (1980) (1). *Beach Use and User Constraints in the New York City Coastal Region*. Nova York: National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA). US Department of Commerce. 74 p.
- (1980) (2). «Mass transit and beach access in New York City». *Geographical Review*, 70 (2), p. 210-217.
- HECOCK, R.D. (1970). «Recreation behavior patterns as related to site characteristics of beaches», *Journal of Leisure Research*, vol. 2, núm. 4. Alexandria: National Recreation and Park Association, p. 237-250.
- JACKSON, E.L. (1986). «Outdoor recreation participation and attitudes to the environment». *Leisure Studies*, 5-1, p. 1-23. Londres: E. & F.N. Spon Ltd.
- KNOPF, R.C. i LIME, D.W. (1984). *A recreation manager's guide to understanding river use and rivers*. Washington D.C.: USDA Forest Service General Technical Paper WO-38.
- LIME, D.W. i FIELD, D.R. (1981). *Some recent products of river recreation research*. St. Paul, Minnesota: USDA Forest Service General Technical Paper NC-62.

- MITCHELL, B. (1979). *Geography and resource analysis*. Londres: Longman.
- MITCHELL, L.S. i LOVINGOOD, P.E. (1976). «Public urban recreation: an investigation of spatial relationships». *Journal of Leisure Research*, 8, p. 6-20.
- NOGUÉ, J. (1985). *Una lectura geogràfico-humanista del paisatge de la Garrotxa*. Col·legi Universitari de Girona i Diputació de Girona.
- PEARCE, D.G. (1986). «Carrying capacities for coastal tourism». *Industry and Environnement*, p. 3-7. París: UNEP United Nations Environment Program.
- SMITH, R.A. (1991). «Down and out on the beach». *PATA Travel News-Asia/Pacific*, núm. 76, p. 79-81.
- SMITH, S.J.L. i SMALE, B.J.A. (1980). «Classification of visitors to agreements for recreation and conservation sites». *Contact*, 12, p. 35-55.
- SPAULDING, I.A. (1973). *Factors related to beach use*. Nova York: University of Rhode Island, Marine Technical Report Series. 95 p.
- STANKEY, G.H. (1983). «Algunos conceptos sociales de interés para la planificación de la recreación al aire libre». Dins VAN DOREN et al. *Suelo y Ocio*. Madrid: Instituto de Estudios de Administración Local, p. 355-377.
- THOMAS, J.; VICTOR, S. i PATIN, B. (1992). «La fréquentation touristique du Parc National des Ecrins». *Documents Scientifiques du Parc National des Ecrins*, 4, 56 p.
- UNIDAD DE ESTADÍSTICA APLICADA (sense data). *Estudio piloto sobre la afluencia de visitantes en el Montseny*. Universitat Politècnica de Catalunya. (Inèdit).
- WEST, N.C. i HEATWOLE, C.A. (1979). «Urban beach use: ethnic background and socio-environmental attitudes». *Proceedings of the Fifth Annual Conference of the Coastal Society*. Resource Allocation Issues in the Coastal Environment. Arlington VA: Coastal Society, p. 195-204.
- WHITE, A.V.Y. (1978). *La perception de l'environnement: lignes directrices méthodologiques pour les études sur le terrain*. París: UNESCO, 134 p.